

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STVA23
VT 2024
Handledare: Maria Strömvik

LUNDS
UNIVERSITET

Balans vid avgrundens kant: En djupdykning i svensk och finsk neutralitetspolitik

En komparativ analys av skillnader i svensk respektive finsk neutralitetspolitik mellan 1980–2024.

Oscar Forsback Graneskog

Emelie Durling

Abstract

I maj 2022 skickade Sverige och Finland in sina NATO-ansökningar, till följd av Rysslands invasion av Ukraina under februari samma år. I och med NATO-ansökningen övergav både Finland och Sverige decennier av en alliansfri försvarspolitik. Men utöver den alliansfrihet som enat Finland och Sverige i decennier finns det stora skillnader i de säkerhetshot som länderna upplevt och de försvarsstrategier som de tagit som åtgärder. I vår komparativa studie har vi haft som syfte att utreda och analysera 1; skillnaderna mellan försvarspolitiken som förts i Sverige respektive Finland mellan 1980–2024, och 2; vilka faktorer som finns bakom. Frågeställningen, som ligger till grund för uppsatsen, har tacklats utifrån ett teoretiskt ramverk innefattande alliansstrategier, rolldynamik, geografisk närhet och småstater för att bäst kunna analysera skillnaderna.

Antal ord i uppsatsen: 7941

Innehållsförteckning:

1. Inledning	4
1.1 Frågeställning	4
1.2 Syfte	4
1.3 Avgränsningar	5
1.4 Hypotes	5
2. Teoretiskt ramverk	7
2.1 Småstater - en konceptualisering	7
2.2 Geografisk närhet	8
2.3 Allianser mellan stater	9
2.3.1 Rolldynamik	9
2.3.2 Alliansstrategi	10
3. Historiskt material	12
3.4 Finlands försvarspolitik 1980–2024	12
3.4.2 Perioden 1991–2014	13
3.5 Sveriges försvarspolitik 1980–2024	14
3.5.2 Perioden 1991–2014	15
3.5.3 Perioden 2014–2024	16
4. Metod och material	18
4.1 Metodval	18
4.2 Val av material	19
5. Analys	21
5.1 Analys och diskussion	21
6. Avslutning	30
Källförteckning:	31

1. Inledning

För ganska exakt två år sedan tog Finland och Sverige ett gemensamt kliv in i en ny riktning av försvarspolitiska åtgärder, och inte var det ett litet kliv. Finland och Sverige skickade i maj 2022 in sina ansökningar om medlemskap till den mellanstatliga militäralliansen NATO. Borta är dagarna av kampen för en alliansfri internationell försvarspolitik. I början av 1980-talet var tanken kring ett medlemskap i NATO näst intill otänkbart både för Finland och Sverige, men under de senaste fyra decennierna har den internationella arenan förändrats drastiskt och de båda länderna har lämnats att navigera en komplex säkerhetspolitisk terräng. Utifrån ett historiskt perspektiv kan man hitta många likheter mellan staterna; kulturellt, politiskt och militärt. Båda ländernas försvarspolitiska strategier kan för ett otränat öga se liknande ut. Men värt att notera är att de två grannländerna under de senaste 100 åren uppfattat olika säkerhetshot på olika sätt, vilket gjort att vägen till försvarsstrategierna sett olika ut. Hur kommer det då sig att två stater som i decennier präglats av olika säkerhetshot och olika försvarsstrategier, valt att gå samma väg in i militäralliansen NATO? Och har bröderna Sverige och Finland verkligen gått hand i hand in i det samarbete som i grunden också kan förändra de nationella identiteterna?

1.1 Frågeställning

Frågeställningen lyder följande:

Hur skiljer sig svensk och finsk försvarspolitik och militärt förhållningssätt över tid, och vilka faktorer finns bakom?

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att utforska och analysera de historiska och samtida skillnaderna mellan svensk och finsk neutralitetspolitik utifrån uppsatsen frågeställning. Genom att undersöka dessa skillnader kommer uppsatsen att sträva efter att identifiera de faktorer som varit avgörande för utvecklingen av respektive lands alliansstrategier över tid. Uppsatsen

syftar således till att fylla en potentiell kunskapslucka i ett ämne som sett stor förändring under senare år, men också att bidra till en djupare förståelse för de olika strategiska vägvalen som dessa länder mött till följd av uppfattade säkerhetshot.

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen kommer präglas av en rad olika avgränsningar. Texten utgår ifrån den teoretiska ståndpunkten att stater är enda aktörer. Militärt förhållningssätt som analysfaktor avgränsas till att enbart innefatta en stats militära försvarsdoktrin samt alliansstrategier. Tidsramen som analyseras kommer avgränsas till perioden mellan 1980–2024.

När det kommer till termen “militärt förhållningssätt” har vi valt att inte ta med resursaspekter i en militär kapacitetskontext på en materiell nivå som kan innefatta saker som militär budget, militära vapenarsenaler, arméuppsättning- och organisation, eller värnpliktpolicy. Istället kommer vi i denna studie fokusera på de båda ländernas neutralitetspolitik över tid, internationella relationer och samarbeten inom Europa samt militära allianser och försvarspakter.

Dessa avgränsningar görs i syfte att hjälpa oss som forskare att avgöra vilka delar av materialet som är av intresse för studiens fokus. Då begreppet “försvarspolitik” är ett omfattande och komplex studieområde, hjälper dessa avgränsningar oss att hantera komplexiteten och få en djupare analytisk förståelse av de områden vi faktiskt valt att fokusera på. Studiens process blir mer effektiv och meningsfull som i sin tur kan leda till en mer pålitlig studie.

1.4 Hypotes

Utifrån påstådda skillnader i svenskt och finskt militärt förhållningssätt över tid kan man formulera en hypotes om de potentiella faktorerna som ligger bakom. Hypotesen är formulerad utifrån påståendet av att geografisk närhet mellan en mindre stat och en militär stormakt är avgörande för hur den mindre statens försvar är uppbyggt. Geografisk närhet

utgörs således en bakomliggande faktor till varför Sverige och Finlands försvarspolitik har sett annorlunda ut över tid. Detta innebär att antagandet om att Finland med större geografisk närhet till Ryssland behövt förhålla sig på ett annorlunda vis än vad Sverige har behövt.

2. Teoretiskt ramverk

Syftet med det teoretiska ramverket som ska presenteras är att ge en välstrukturerad grund att stå på för att kunna tolka och analysera det resultat som senare kommer att presenteras.

2.1 Småstater - en konceptualisering

Begreppet småstat är inom statsvetenskapen en svårdefinierad och på flertalet sätt obestämd term som kan appliceras i en relativt bred kontext, och det råder ingen konsensus kring begreppets entydiga mening. Det blir därför nödvändigt att konceptualisera begreppet i en relevant kontext.

En småstat är ett koncept där en stat definieras av dess storlek. Man kan dock se dess definierande karaktär utifrån olika perspektiv. Staten kan kategoriseras som småstat utifrån dess kvantitativa karaktär, vilket innebär att den mest betydande faktorn är storleken på landets ekonomiska, politiska och militära medel, eller kapacitet (Edström - Westberg 2020, s. 193). Statens förhållandevis små medel blir således också det som begränsar den från att anamma förhållningssätt likt större stater (Michalski et al. 2024, s. 141). En småstat kan dock även kategoriseras utifrån mer kvalitativa perspektiv. Det som därmed definierar stater som just småstater är ett slags förhållningssätt gentemot andra statliga aktörer på den globala politiska arenan, som präglas av liknande förhållningssätt och strategier. Således definieras småstater av att dess förhållningssätt skiljer sig ifrån stormakter, större stater etc. Dessa förhållningssätt, eller strategier, präglas i sin tur av en enda faktor som är dess överlevnad i relation till större stater (Edström - Westberg 2020, s. 193–194).

Slår man samman dessa perspektiv kan man formulera en mer bestämd definition av fenomenet småstat. Det själva definierande är bristen på inflytande gentemot andra stater, som också blir grunden för ett strategiskt förhållningssätt som präglas av återhållsamhet (Michalski et al 2024, s. 141). Det viktiga blir därmed inte statens kvantitativa aspekter i sig (som förvisso kan ge en bra förklaringsmodell till varför landet har de strategier man har), utan hur landet förhåller sig till andra småstater, större stater eller stormakter genom tilltänkta strategier.

2.2 Geografisk närhet

Inom realism beskrivs stater som de centrala aktörerna inom internationella relationer. Alla stater lever i ett anarkiskt internationellt system där deras agerande formas utefter den omgivande miljön. Enligt realister agerar stater främst efter deras nationella intressen av överlevnad samt maximering av makt och säkerhet. För att försäkra överlevnad och suveränitet måste därför stater anpassa sig efter de omgivande staterna i den internationella arenan. Detta kan även innefatta att anpassa sin utrikespolitik trots moraliska motsägelser, allt för att säkra sin suveränitet (Walt 2017).

Genom att applicera ett realistiskt teoretiskt ramverk på geopolitik med fokus på geografisk närhet mellan stater kan vi enklare förstå maktförhållandet mellan stater och utformandet av strategiska beslut för att försäkra staters nationella intressen inom försvarspolitik. Vi ska närmare specifikt fokusera på relationen till en mindre stat som gränsar till en militär stormakt. Det vill säga hur den geografiska närheten påverkar landets försvarspolitik. På grund av den geografiska närheten till en stormakt påverkas den mindre statens externa faktorer av begränsningar och möjligheter. För att försäkra statens egen säkerhet, självständighet och överlevnad måste den mindre staten försäkra en god relation med den aggressiva grannen och därav undvika direkt konfrontation. Detta kan göras genom att undvika förbindelser och allianser som kan upplevas provokativa och fientliga av grannen, samt anpassar den politiska inriktningen efter grannlandet i olika mån. Teorin påvisar hur stater närmare militärt aggressiva stormakter måste anpassa sin försvarspolitik mer efter den militära stormakten, än länder som har ett större geografiskt avstånd (Michaliski et al. 2024, s 143; Edström & Westberg, 2020, s. 194–195).

För att illustrera detta maktförhållande är det värt att presentera begreppet *finlandisering*. Finlandisering är ett fenomen som studerats av ett antal forskare, bland annat David Arter i hans studie *“From Finlandisation and post-Finlandisation to the end of Finlandisation? Finland’s road to a NATO application”* (2022). Begreppet “Finlandisering” kommer från Rysslands stora inflytande över Finlands inrikes- och utrikespolitik under kalla kriget. För att behålla sin självständighet och demokratiska styre anpassade sig Finland efter det större och

militärt starkare grannlandet Sovjetunionens intressen för att undvika konfrontation och konflikter. Arter påpekar i sin studie att inflytandet från grannlandet har levt kvar även efter Sovjetunionens uppbrott. (s. 172)

2.3 Allianser mellan stater

Beroende på en stats storlek och kapacitet finns olika teorier kring hur staten förhåller sig till andra stater i en militär eller politisk kontext genom samarbeten och/eller alliansbildningar.

2.3.1 Rolldynamik

Alliansstrategier bör i sin tur ses i ett större perspektiv, och därmed som ett slags förhållningsmönster för småstater. Dessa mönster är i sin tur en produkt av en stats nationella roll i den sociala hierarki av stater som existerar till följd av dessa roller (Michaliski et al. 2024, s. 143). Rollteori kan i kontexten ses som en teori baserad på hur stater, oavsett storlek och kapacitet, formulerar en utrikespolitik som fastställer staten på den globala politiska arenan. Roller i kontexten kan således definieras som en stats position i den hierarki som skapats av samtliga staters status när dessa interagerar (Michaliski et al. 2024, s. 142–143).

En central princip inom rollteorin är konceptualiseringen av nationella roller och nationell rolldynamik. Dessa begrepp kan i kontexten definieras som på vilka beslutsfattare själva formulerar och tolkar de övergripande typerna av beslut, regler eller åtgärder som anses vara kompatibla för staten i fråga (Michalski et al. 2024, s. 144). Vidare inkluderas också de specifika funktioner (om sådana föreligger) som deras stat förväntas upprätthålla kontinuerligt inom ramen för det internationella systemet eller inom en underordnad struktur. Nationella rollföreställningar bör alltså ses som ett komplex fenomen som består av ett flertal dimensioner (Michalski et al. 2024, s. 144–145). Interna dimensioner som finns inom en stat, som den allmänna kollektiva identiteten och den handlingsorienterade dimensionen (som präglar beslutsfattarna) utgör en grund för en övergripande intern dimension. Den interna dimensionen sätts sedan i kontrast till en extern dimension bestående av staten i frågas perception i den mellanstatliga sociala dynamiken (Michalski et al. 2024, s. 144).

Hur en stats nationella roll och hur sammanhängande den uppfattningen är med omvärldens uppfattning påverkar dess förmåga att bedriva en specifik utrikespolitik. Anses variationen vara för stor i hur en stat ser sin egen roll kontra hur andra stater ser dess roll, kan det hela bli föremål för rollkonflikt (Michalski et al. 2024, s. 145). Rollkontestering, dvs. En kamp mellan två perceptioner, kan således försvåra en stats förmåga att föra en utrikespolitik, vilket kan innebära risker (Michalski et al. 2024, s. 145).

2.3.2 Alliansstrategi

Alliansstrategi syftar till att teoretiskt förklara hur en stat väljer att positionera sig i förhållande till andra stater och deras eventuella alliansbildningar (Edström - Westberg 2020, s. 196–197). Alliansstrategier kan alltså ses som en stats olika sätt att förhålla sig och interagera med andra stater på politisk nivå. Man kan identifiera några olika generella strategier utifrån etablerade mönster.

För småstater är målet med allianser i princip alltid att uppnå den egna säkerheten. Detta genom att alliera sig med större stater, eller rent av globala stormakter, vilka agerar som beskyddare (Savolainen 2024, s. 89). Om en stats politiska ledning sätter upp säkerhetsmål som överstiger dess egna förmågor (kapacitet) kan det innebära en utmaning för staten i fråga ur ett överlevnadsperspektiv. För att övervinna dessa begränsningar och för att uppnå dessa mål kan landet istället söka att bygga partnerskap och allianser med andra länder som delar liknande intressen och målsättningar (Westberg 2016, s. 411). Genom att göra detta kan en småstat dra nytta av kompletterande resurser och expertis som andra länder kan bidra med, vilket stärker dess kapacitet att adressera de säkerhetsutmaningar som ligger framför den med extern hjälp.

Maktbalanserande strategi kan definieras som ett balanserande i en mellanstatlig dynamik. Strategin går ut på att en stat agerar motvikt mot större stater i syfte att göra en expansion svårare och kostsammare. Målet är att undvika maktdynamiker som präglas av att en enda stat har för mycket makt i förhållande till resterande. Ofta talar man om "en flykt till den svaga sidan", vilket innebär att stater väljer den mindre starka sidan för att uppnå en balans gentemot en stat med växande makt (Edström - Westberg 2020, s. 197).

En stat kan dock gå andra vägar i sin strategi. "Följartaktik" är en annan strategi som praktiken kan innebära samma förhållningssätt, fast med distinkta motiv. En mer offensiv form av denna taktik innebär att en stat som uppfattar en annan dominerande stat som en säkerhetsrisk, väljer dess sida för att det anses vara gynnsamt ur flertalet perspektiv. Den mer defensiva formen av "följartaktik" går istället ut på att minimera säkerhetsrisker, som dominerande stater, genom att "ge med sig" och därmed sluta upp på dess sida. Syftet är då att avleda hotet (ofta till andra stater) genom olika medel (Edström - Westberg 2020, s. 197).

Det finns dock fler alternativ för exempelvis småstater. Neutralitet som strategi kan likväl säkra småstaters säkerhet då det medför att man inte väljer sida. Neutralitetsstrategi för småstater kan därmed ses vara ett resultat av en strategi präglad av ett ultimatum säkerhetstänk (Savolainen 2014, s. 89–90). I praktiken fungerar neutralitet om en slags "riskminimeringsstrategi", och innebär att en stat aktivt undviker att ta ställning i en alliansdynamik, och således inte väljer sida. Konsekvensen blir ett opartiskt förhållande till andra staters alliansbildningar. En stat strävar därmed efter en position som politiskt och militärt neutral (Savolainen 2024, 88–89). I bästa fall kan denna självvalda neutralitet vara positiv, eller rent av gynnsam i förhållandet till andra stater (Savolainen 2024, s. 89). Behovet av aktiv maktbalansering kan förskjutas till andra stater, och således slipper staten i fråga välja allianssamarbete, vilket kan ses som en typ av isolationsstrategi (Edström - Westberg 2020, s. 197). En annan möjlig åtgärd är att staten i fråga kan möjligen vara att stärka sin kapacitet för att således stärka sin individuella position i den mellanstatliga dynamiken, vilket även det skulle ge möjligheten att förhålla sig neutral även om det uppkommer nya säkerhetsrisker (Savolainen 2024, s. 89).

En annan "riskminimeringsstrategi", som dock skiljer sig från ovan nämnd, innebär att en småstat väljer att ingå samarbeten med flera olika stater, alliansbildningar, etc. parallellt, men ändå simultant. Denna "mångsidiga uppvaktning" minimerar således ett säkerhetshot från flera håll (Edström - Westberg 2020, s. 198).

3. Historiskt material

I nästa del av vår studie kommer vi sammanfatta finsk och svensk försvarspolitik mellan åren 1980–2024, utefter de avgränsningar vi har gjort för studiens fokus. Likt betonat under “1.3 Avgränsningar” kommer vi att titta på försvarspolitik kopplat till neutralitetspolitik över tid, internationella relationer och samarbeten inom Europa samt allianser och pakter. De aspekter som återges är främst de skillnader i neutralitets- och alliansdoktriner som präglat de båda nationerna under vår etablerad tidsperiod.

3.4 Finlands försvarspolitik 1980–2024

Finlands försvarspolitik och militärstrategi från 1800-talet och framåt har främst präglats av Sovjetunionens militära intressen till följd av de det enorma inflytande stormakten har haft över sitt mindre grannland. Från sent 1980-tal och framåt har Finlands försvarspolitik utmärkt sig med en större handlingsfrihet, vilket lett till integrering av västerländsk försvarspolitik och europeiska samarbeten.

3.4.1 Perioden 1980–1991

Under kalla kriget slut kännetecknades Finlands försvarspolitik av en balansgång mellan neutralitet, en nära relation med Sovjet Union och ett territoriellt försvar. Finland var fortfarande starkt präglade av VSB-pakten (vänskap, samarbete och bistånd-pakten) som slutit med Sovjet efter andra världskrigets slut, som gjorde att landets utrikes- och allianspolitik anpassades efter sovjets säkerhetsintresse, och ett i visst mån, militärt samarbete. 1982 avgår president Kekkonen, som under sina 25 år på posten symboliserat den gamla epoken av förtroendeskapande och stabiliserade förbindelser med Sovjet. Hans efterträdare Koivisto fortsatte arbetet med en försiktig östpolitik (Landguiden, 2024a). Samtidigt sker en gradvis men framgångsrik övergång till en allt mer neutral politik där Finland bland annat deltog i FN:s fredsbevarande insatser. Denna balansgång var viktig då Finland arbetade hårt för att behålla sin neutralitetsdoktrin utan att provocera grannlandets militära stormakt. Finlands neutralitetspolitik ansågs dock inte alltid vara särskilt trovärdig på

grund av Sovjets inflytande i finsk inrikespolitik. (Arter, 2022, s. 174–176: Landguiden, 2024a)

3.4.2 Perioden 1991–2014

Efter Berlinmurens fall 1989 och Sovjets upplösning skedde en kraftig förändring av maktbalansen och dynamiken i relationen mellan Finland och Sovjet, vilket gjorde att det säkerhetspolitiska klimatet förändrades. Finlands försvarspolitik blev mer inriktad på internationella relationer och samarbeten av europeisk integrationskaraktär. 1991 tar ett borgligt parti över regeringen och samma år avvecklas den pakt som präglat den finska försvarspolitiken i årtionden, VSB-pakten. Nedgraderingen av det tyska hotet i samband med Berlinmurens fall, som legat till grund för VSB-pakten, samt Sovjets upplösning, tillät Finland att etablera sin neutralitetspolitik, med en större handlingsfrihet inom sin säkerhetspolitik. (Landguiden, 2024a: Regeringen, 2000, s. 113–114.) År 1995 gick Finland med i EU tillsammans med Österrike och Sverige och år 1999 gick Finland med i EU:s valutasamarbete, EMU. Inom samma tidsram gick Finland med i NATO:s partnerskap för fred (PFF) med syftet att delta i fredsbevarande insatser men samtidigt bevara sin neutralitet till militära allianser (Arter, 2022, s. 180: Landguiden, 2024b). Efter Sovjets uppbrott fortsatte Finland att upprätthålla en god relation med grannlandet. Oron kring instabiliteten i Ryssland gjorde att Finland arbetade för en demokratisk utveckling av grannlandet (Michaliski, Brommesson & Ekengren, 2024, s. 150–151). I olika sammanhang under de senaste 30 åren har debatten om en finsk Nato-ansökan kommit på tal. Efter sovjets upplösning har Finland tydliggjort sin suveränitet och rätt till självständiga försvarspolitiska beslut. I den finska regeringens säkerhets- och försvars rapport från 2009, året efter Rysslands invasion av Georgien, fastställde Finland ännu en gång möjligheten av ett Nato-medlemskap, utifall att det fanns ett starkt stöd från befolkningen, Trots EU-inträdet och dialogen kring Nato ansökan har Finland bibehållit en dialog med Moskva (Michaliski et al., 2024, s. 151).

3.4.3 Perioden 2014–2024

Finland har under det senaste decenniet blivit allt mer integrerade i den västerländska försvarspolitiken. Samtidigt har synen på Finlands neutralitet och militära alliansfrihet successivt förändrats. I mars 2014 annekterade Ryssland Krimhalvön och relationen med både EU och resten av västvärlden sattes därefter på sin spets. Finland, som länge hade agerat som något av en medlare mellan Ryssland och EU, valde nu att stötta EU i sina sanktioner gentemot Ryssland, vilket satte sin prägel på både handel-och försvarsrelationerna. Efter Rysslands annektion av Krimhalvön fördjupade Finland sitt samarbete både med Nato, EU och de nordiska länderna. Både Finland och Sverige skrev på avtal kring Nato-stöd i krissituation, vilket också innebar gemensamma militärövningar (Landguiden, 2024b: Michaliski et al. 2024 s. 151). I februari 2022 invaderade Ryssland Ukraina och som konsekvens av detta ökade det folkliga stödet för en Natoansökan om medlemskap drastiskt. Innan krigets start rapporterade den finska public service YLE att det folkliga stödet för en Natoansökan låg på 23 procent, i början av invasionen rapporterades det första folkliga majoritetsstödet i frågan på 56 procent, för att sedan i maj 2022 ha stigit till 76 procent (Michaliski et al. 2024, s. 152: Arter, 2022, s. 181). Det snabbt ändrade säkerhetsläget ledde till ett drastiskt ökat stöd både hos befolkningen men också hos politikerna. Trots varningar från Ryssland skickade Finland in sin Natoansökan i maj 2022, och knappt ett år senare hade alla 30 medlemsländer godkänt (Landguiden, 2024b, Michaliski et al, 2024, s. 152).

3.5 Sveriges försvarspolitik 1980–2024

Självvald neutralitetstrategi och alliansfrihet är något som präglat svensk politisk och militär strategi sedan slutet av 1800-talet, fram till och med NATO-inträdet år 2024.

3.5.1 Perioden 1980–1991

Under det kalla kriget hade neutraliteten en stor definierande roll när det gällde svenskt förhållningssätt mot stormakterna USA och Sovjetunionen, och därmed också NATO respektive Warsawapakten. Den svenska neutralitetspolicyn som ytterligare befästs under och efter andra världskriget, definierade Sverige som land och aktör på den politiska arenan på flertalet sätt. Svenska regeringar ansåg att neutralitetsdoktrinen var beroende av omvärldens

perception av Sverige som stat. Den viktigaste strategin som sågs som avgörande var att förmedla en tilltro till omvärlden om en vilja att stå utanför konflikter eller ta politisk ställning (Westberg 2016, s. 416). Politiskt ställningstagande i form av allianser och andra militära samarbeten var därmed inte att klassas som aktuellt på grund av den negativa effekt det skulle innebära för svenskt förtroende i omvärlden.

Den roll som Sverige därmed antagit på den globala arenan präglades därmed i hög grad av ett förtroendeingivande förhållningssätt (eller strategi) vilket medförde att man fick stort inflytande och förtroende i internationella organisationer, såsom Förenta nationerna (Michalski et al. 2024, s 153). Förtroendet för svensk neutralitetspolitik ansågs även vara farligt för landet säkerhet, eftersom en icke-strikt policy om att inte välja sida skulle öka risken för att stormakterna inte skulle ta denna proklamerade neutralitet på allvar. Därmed var det av yttersta vikt att Sverige inte tog sida i några som helst konflikter eller konfrontationer, vilket man officiellt heller inte gjorde (Westberg 2016, s. 2024). Neutraliteten var därför möjligtvis lika mycket en överlevnadsstrategi som moraliskt ställningstagande.

3.5.2 Perioden 1991–2014

I samband med kalla krigets slut förändrades den svenska rollen som internationell aktör avsevärt. På flertalet sätt kan man argumentera för att den strikta svenska neutralitetspolicyn luckrades upp, eller iallafall till viss del förändrades under tidigt 90-tal (Westberg 2016, s. 411). Neutralitetspolitiken som i praktiken präglade nationen genom hela kalla kriget fasades ut i förmån för en neutralitetsdoktrin på andra grunder. Den säkerhetspolitiska linjen som nu framträdde under tidigt 90-tal präglades av en solidaritetstanke, vilken gav uttryck för att Sverige inte skulle stå vid sidan och titta på vid en "katastrof" i dess grannländer (oavsett orsak). Men neutralitetsdoktrinen stod fortfarande fast förankrad i svensk identitet och utrikespolitik, och alliansfriheten som princip stod fast på ett officiellt plan. År 1994 gick man med i NATO-organisationen PFF (Partnerskap för fred), vilket kan ses som en bekräftelse på den tysta sympati för västblocket som funnits även under Kalla kriget. Året därpå sattes svenska trupper in i Bosnien under NATO-befäl (Westberg 2016, s. 413

Inträdet i Europeiska unionen skapade en ny problematik för neutralitetspolitiken. Medlemskapet kunde med lätthet ses som ett nära samarbete, eller ett rent ställningstagande för nationerna i väst - varav flertalet var aktiva NATO-länder. Sverige var dock en viktig aktör för formandet av den moderna Europeiska unionen under 2000-talet, men det rådde fortfarande stor osäkerhet i frågan om vilken hjälp man kunde vänta sig – eller skulle behöva ge – till unionens medlemsländer vid krigs- eller katastrofsituation (Westberg 2016, s. 414).

3.5.3 Perioden 2014–2024

Den 24 februari år 2022 inledde Ryssland en invasion av grannlandet Ukraina. Händelsen blev en historisk vändpunkt också i svensk säkerhetspolitik. Den 8 mars redan samma år presenterade sittande den regeringen en ny utredning av säkerhetspolicy, med sikte på en snabb analysering huruvida Sveriges säkerhetshot såg ut i praktiken. Sittande statminister Magdalena Andersson visade fortfarande skepticism mot ett potentiellt Nato-medlemskap med grundat i en tanke om försämring för Sveriges säkerhetspolitiska situation till följd även potentiell eskalering (Savolainen 2024, s. 93). Ett övergivande av alliansfriheten och därmed den strikta neutralitet som präglat nationen i decennier var inte aktuellt, men samtidigt öppnade upp för möjligheten om det ansågs vara det bästa i situationen. Istället föreslogs utökat samarbete med Finland och/eller USA som ett alternativ till NATO-medlemskapet. Finland var dock tydligt inriktade på ett medlemskap av denna sort. Samtidigt fanns en klart NATO-positiv opposition i riksdagen ledd av Ulf Kristersson, som satte press på regeringspartierna genom uttalanden om potentiella ansökningar vid regeringsskifte (Savolainen 2024, s. 93).

Under samma vår ändrade styrande partier sin ursprungliga ställning till att istället vara positiva till ett medlemskap i NATO med grundförutsättningen att Finland också ansökte. Samtidigt angavs i de nya riktlinjerna, som formulerades i säkerhetsrapporten publicerad 13 maj, att ett potentiellt medlemskap i NATO inte skulle förvärpa den säkerhetspolitiska situationen i regionen. Den 18 maj lämnade Sverige in sin ansökan om medlemskap tillsammans med Finland. Det svenska beslutet om ett slutgiltigt övergivande av alliansfriheten och därmed neutralitetspolitiken var således starkt påverkad av Finlands beslut i frågan (Savolainen 2024, s. 94–95).

I Sveriges säkerhetspolitiska rapport från 2023 formuleras hur en ny säkerhetspolitik “måste beakta risken att Rysslands krig mot Ukraina eskalerar till ett större krig i Europa” (Försvarsdepartementet 2023, s. 13). I samma rapport formuleras hur “ett stärkt totalförsvaret och Sveriges kommande medlemskap i NATO är centralt för att uppnå detta” (Försvarsdepartementet 2023, s. 13). De nya formuleringarna kan tydligt ses som om att nationen anammat en ny syn på Ryssland som potentiellt säkerhetshot. Sveriges ansökan ratificeras av samtliga medlemsländer den 7 mars 2024, vilket innebar att landet officiellt blev medlem i NATO (MSB 2024).

4. Metod och material

I följande kapitel kommer vi presentera vårt val av metod och material utifrån statsvetenskaplig metodik. Detta görs genom att motivera varför vi valt den metod och de material vi tagit del av för att bäst använda vårt teoretiska ramverk och besvara vår frågeställning.

4.1 Metodval

Uppsatsmetoden har baserats på en kvalitativ innehållsanalys i en komparativ studie. Vi har valt att göra en komparativ studie i samband med den valda frågeställningen då syftet med en komparativ analys är att få en mer djupgående förståelse av jämförande karaktär. I vårt fall har vi valt att fokusera på skillnader mellan den svenska och finska försvarspolitiken över en tidsperiod. Genom att jämföra länderna i en komparativ studie kan vi enklare testa teorier, identifiera skillnader och få en kontextuell förståelse. Detta gör metoden väl användbar som tillvägagångssätt för att besvara frågeställningen (Esaiasson, Giljam, Oscarsson, Towns, & Wängnerud, 2017, s. 108-110).

Vi har valt att samla in material av olika karaktär för en noggrann och analytisk granskning av texternas olika delar och helheter. Då vår studie syftar till att förstå och analysera skillnaderna över en viss tidsperiod har den analytiska och utredande delen av läsningen haft en central betydelse för en djupare förståelse av materialet. Detta leder i sin tur till ett mer pålitligt och korrekt resultat. Detta då den djupgående analysen vi har gjort bidrar till en detaljerad förståelse för materialet. Eftersom allt material kritiskt granskas har vi under studiens gång kunnat välja ut de delar som är intressanta och relevant för vår studie för att få en mer exakt inriktning som matchar vår frågeställning.

Att identifiera centrala begrepp och historiska händelseförlopp för att få en mer djupgående analys av komparativ karaktär har varit av stor betydelse för studiens tillvägagångssätt. Efter att ha hittat relevant material och analyserat texterna, har vi försökt säkerställa dess information, genom att hitta ett flertal andra studier och texter med liknande resultat och resonemang, för en ökad reliabilitet. I analyskapitlet har vi knutit ihop studiens olika delar

genom att applicera vårt teoretiska ramverk på finsk och svensk försvarspolitisk historia och då så sätt analyserat materialet.

I "Metodpraktikan" (2017) av Esaiasson (et al.) identifieras en kvalitativ textanalys som att "ta fram det väsentliga innehållet genom en noggrann läsning av textens delar, helhet och kontext" (s. 210). Detta leder oss till att vilja tro att vår studie har varit av kvalitativ innehållsanalytisk karaktär. En kvalitativ studie medför dock utmaningar, som att forskarna bör beakta sin subjektivitet under analyseringen av materialet. Alla forskare, liksom alla människor, påverkas av förförståelser och egna tolkningar när de läser material. Detta är något som vi har fått ha i åtanke under studiens process. Men, eftersom syftet med studien har varit att göra en djupgående analys av ämnet har vi fortfarande valt den kvalitativa innehållsanalysen som metod och istället uppmärksammat problemet för att kunna arbeta för en mer objektiv synvinkel.

Centrala begrepp i studien har varit: Neutralitet, alliansstrategi, västerländsk försvarspolitik, småstater, säkerhetshot, internationella relationer, geografisk närhet, rolldynamik.

4.2 Val av material

Det material som vi har valt att använda oss av är vetenskapligt publicerade studier och officiella dokument av institutioner för allmänheten. Detta val har gjorts då vi anser att informationen som presenteras i de olika vetenskapliga studierna anses vara nödvändiga och relevanta för forskningsområdet, samt erbjuder en mer djupgående analys för att förstå de centrala skillnaderna mellan svensk och finsk försvarspolitik. De olika studierna av både vetenskapliga texter men också av officiella dokument komplimenterar varandra för en övergripande syn på teoretisk förståelse samt praktiska insikter av beslut som tagits. Materialet är främst studier hämtade från Lunds universitets databas "*Political Science Complete*" (PSC) med komplettering av regeringsdokument samt texter från Utrikespolitiska institutet.

Vi har valt bort material såsom texter utan vetenskaplig grund och medierapporter, då dessa texter har större sannolikhet att ha en partisk eller kommersiell agenda. Vi anser att materialet

från förstahandskällor av institutioner samt studier av forskare inom området är mer pålitliga och exakta. Detta val har gjorts för att öka studiens reliabilitet och validitet, eftersom en bra källa bör vara korrekt, representera verkligheten och ge liknande information vid upprepande studier.

Vi har även valt bort forskningsintervjuer som möjligt material, då vi anser att en grävande analytisk intervju inte skulle ge oss mer än de officiella rapporterna som släppts. Detta då försvarspolitik är av känslig karaktär för landets säkerhet, och det som inte finns tillgång till i officiella dokument, kommer med största sannolikhet inte heller att framföras i en intervju. Detta är dock värt att notera också med tanke på att det leder till ett begränsat material som vi som forskare har tillgång till.

5. Analys

Vi kommer i följande kapitel gå igenom de teorier som vi redan presenterat, och applicera dessa på Finlands och Sveriges försvarspolitiska historia för att bäst kunna analysera materialet och besvara vår frågeställning: *Hur skiljer sig svensk och finsk försvarspolitik och militärt förhållningssätt över tid, och vilka faktorer finns bakom?* Syftet med analysen är att knyta ihop studiens olika delar och ställa dem mot varandra för att försöka tillföra en ny dimension till studieområdet. Vi har valt att dela upp analysavsnittet i tre delar. Dessa delar kommer vara uppdelade efter de historiska händelseförloppen vi delat upp under kapitel 3, "Historiskt material" i form av åren 1980–1991, 1991–2014 och 2014–2024.

5.1 Analys och diskussion

Analysperiod 1: 1980–1991:

Finlands försvarspolitik var under 80-talet fortfarande starkt präglad och anpassad efter sovjetiska intressen. Trots landets ambitioner om en neutral försvarspolitik var de bundna till VSB-pakten med Ryssland och arbetade konstant med att upprätthålla en god relation sinsemellan. Sveriges försvarspolitik under kalla krigets slut hade ett fokus på att behålla sin roll som neutrala. Som en neutral och alliansfri stat med en humanitär inriktning, ville Sverige öka sitt inflytande inom internationella sammanhang och institutioner. Detta kan utifrån vårt teoretiska ramverk förklaras med konceptualiseringen av småstater och realistisk geopolitik. Både Finland och Sverige kan definieras som en småstat, på grund av deras begränsade inflytande ekonomiskt, politiskt och militärt i jämförelse med andra statliga aktörer under kalla kriget, såsom USA och Sovjet. Detta ligger också till grunden för deras militärt strategiska förhållningssätt som präglas av återhållsamhet.

Trots att båda länderna är småstater och båda hade en önskan om att representera en neutral och alliansfri stat, tvingades Finland än mer än Sverige att förhålla sig efter Sovjets intressen. Detta kan förklaras genom att studera maktförhållandet mellan en småstat som gränsar till en militär stormakt. Den mindre staten, i vårt fall Finland, måste försäkra sin säkerhet och överlevnad genom att anpassa både sin inrikes- och utrikespolitik efter det större grannlandet

Sovjets intressen, för att inte verka provokativa eller fientliga. Att upprätthålla en god relation med det militärt starkare grannlandet blir av högsta prioritet för den mindre statens överlevande. Som nämnt i vårt teoretiska ramverk har detta maktförhållande studerats tidigare och fått begreppet finlandisering. Finlandiseringen kunde synliggöras med VSB-pakten starka inflytande i finsk inrikes och utrikes-politik. Sverige däremot, som har ett något längre geografiskt avstånd till Sovjet blir inte direkt lika påverkad av den militära stormaktens intressen och kan därför bibehålla en tydligare neutralitet och alliansfrihet. Finland kan nästintill beskrivas som en "buffertzonen" mellan Ryssland och Sverige, och därmed kan också Sverige få en något mer självständig försvarspolitik. Här synliggörs 80-talets främsta skillnad mellan Sverige och Finlands försvarspolitik ur ett allians- och neutralitets-perspektiv.

Under kalla kriget slut är Sverige ett neutralt land som arbetar med ett förtroendeingivande och humanitärt inflytande inom den internationella politiken. Detta blir också Sveriges roll inom den internationella sociala hierarkin av rolldynamik och integration. Det här blir en roll som inte bara förankras inom den internationella politiken, utan definierar också svenskarnas kollektiva självbild. Finlands roll inom de internationella relationernas sociala interaktioner är något mer komplex. Finland kan till skillnad från Sverige inte definiera en lika tydlig kollektiv självbild. Landets balansgång mellan neutralitetspolitik och att upprätthålla en stabil relation med sin aggressiva granne arbetar emot varandra och gör rolldynamiken i förhållande till de andra länderna något komplicerad. Här kan vi se det som vi presenterade under det teoretiska ramverket som en kamp mellan två perceptioner.

Det blir också intressant att analysera båda stater utifrån allians-strategisk teori. Både Sverige och Finland kan kategoriseras som definitiva småstater på den sociala hierarkiska skalan, på grund av dess mindre militära och ekonomiska kapacitet i jämförandet med andra större stater som Ryssland och USA. Alliansteori målar upp en tydlig bild av småstaters agerande i denna dynamik. Både Finland och Sverige kan under perioden ha setts som inklämda mellan två militära och politiska stormakter (med allierade), vilket försatt båda stater i en annorlunda situation. Som småstater i en bipolär dynamik är neutraliteten som alliansstrategi ofta gynnsam på grund av de faktum att man slipper välja sida i en sådan komplex situation.

Således kan man hävda att båda länder förhöll sig till en slags riskminimerande strategi med syfte att inte potentiellt eskalera en redan spänd situation i en delad Östersjöregion.

Man bör dock ställa sig frågan kring vilka faktorer som låg bakom en till synes liknande strategi, och om det verkligen var till följd av en liknande säkerhetstanke. I sammanhanget kan man argumentera för att Finlands förhållningssätt till andra stater, såsom stormakten Sovjet i öster, var en följd av en isolationsstrategi. Denna "isolationsstrategi" som innebär neutralitet var tydligt påtvingad av Sovjet på grund av staternas geografiska närhet. En potentiell finsk alliering med NATO skulle innebära ett direkt strategiskt hot mot Sovjet, på samma sätt som en allians med sistnämnda skulle ogillas starkt av NATO-länderna. Potentiellt skulle en annan finsk alliansstrategi kunna rubba maktbalansen i Östersjöregionen och således eskalera en redan spänd omvärldssituation.

Analyserar man Sverige på samma sätt utifrån alliansteori kan man se andra bakomliggande faktorer. Den svenska alliansfriheten var liknande utformad som den finska, men tar man hänsyn till alliansteorin kan distinkta skillnader urskiljas. För det första uppfattades säkerhetshotet för Sverige med största sannolikhet på ett annat sätt än för Finland. Sverige stod utan direkt landgräns till Ryssland, samtidigt som man hade nära gränser till NATO-länder i väst. Man skulle förvisso kunna dra slutsatsen att ett svenskt allierande med någon av parterna skulle rubba en etablerad maktbalans på ett liknade sätt som Finlands alternativa positionering skulle göra. Dock är det tydligt att den svenska alliansstrategin baserades på en isolationsstrategi med inslag av en "mångsidig uppvaktning" av både öst och väst. Den positionering som Sverige antagit i Europa (och världen) som neutral stat var helt enkelt gynnsam då det gav Sverige möjligheter till inflytande över nationsgränserna. För det andra fanns det andra bakomliggande krafter bakom svensk alliansfrihet. Till skillnad från den finska var Sveriges neutralitet inte direkt påtvingad av andra makter; istället kan det hela ses som ett aktivt val av en alliansstrategi där baktanken handlade främst om överlevnad vid potentiell konflikt. En stat som inte väljer allians blir heller inte, i teorin, utsatt för krig och säkerhetsrisker.

Analysperiod 2: 1991–2014:

Under 90-talet förändras det säkerhetspolitiska klimatet på den internationella arenan och inte minst inom Europa, till följd av Berlinmurens fall och Sovjetunionens upplösning. Finland lämnar VSB-pakten och får en större handlingsfrihet inom sina säkerhetspolitiska beslut. Finland gick med i EU tillsammans med Sverige år 1995, och strax därefter gick Finland med i både EU:s valutasamarbete (EMU) och NATO:s partnerskap för fred (PFF). Trots detta behöll Finland en dialog och hyfsat god relation med sitt grannland Ryssland, och kunde i viss mån agera som en medlare mellan Ryssland och EU - ofta i hopp om en mer demokratisk framtid för grannlandet. Efter 1991 luckrades Sveriges forna och relativt stränga neutrala hållning, baserad på absolut avstånd från potentiella ställningstagande, till viss del upp. Man kan iallafall iaktta en reformerande tanke inom den svenska utrikespolitiken på grund av de förändringar som skedde. Även om Sverige fortfarande förhöll sig till neutralitetspolitiken med dess grundtanke om alliansfrihet, öppnade man ändå upp för någon form av samarbete med andra stater, vid exempelvis säkerhetskriser. Denna nya inriktning går att analysera som en slags övergång från strikt neutralitetspolitik till en mer dynamisk solidaritetspolitik. Solidaritetspolitiken skulle kunna vara en konsekvens av olika faktorer, men främst kan man urskilja en "urvattning" av det ursprungliga syfte som den svenska neutralitetspolitiken haft nu när det kalla kriget ansågs vara över.

Under 90-talet och 00-talet ändras rolldynamiken något till följd av det förändrade säkerhetspolitiska klimatet. Efter Sovjetunionens kollaps tar Finland steget in i de västerländska försvarsstrategierna, med EU-medlemskap och NATO-samarbeten. Därmed försöker de också i viss mån lämna sin internationella roll som Rysslands allierade vän. Liknande steg tas av Sverige.

Båda länderna sätts i varsin kamp mellan två perceptioner av en försvarspolitisk identitet, inom det internationella systemets sociala dynamik, men perceptionerna skiljer sig starkt åt. Likt Arter (2022) presenterar i sin studie om post-finlandisering är Finland efter Sovjetunionens uppbrott fortfarande starkt präglade av Rysslands försvarspolitiska intressen (s.176-177). Denna skillnad i försvarsstrategisk politik och säkerhet, går med hjälp av vårt teoretiska ramverk att förklara genom realistisk geopolitik. Båda länderna försöker ändra sin roll inom den internationella arenans rolldynamik men på grund av den geografiska närhet mellan

Finland och Ryssland, samt att Finland agerar som en buffertzon mellan Sverige och Ryssland, lyckas Sverige bättre än Finland, på den fronten. Trots att Finland tar de prövande stegen ifrån den allierade försvarspolitiken med Ryssland är de fortfarande i viss mån bundna till ryska intressen. Detta är på grund av den geografiska närheten och oron kring en direkt konfrontation av sin militärt starkare granne som kan hota Finlands självständighet och överlevnad.

Samtidigt brottas Sveriges försvarspolitik med två roller, en egen uppfattning om sig själva internt och en yttre uppfattning om vilka ställningstagande och beslut som tas inom den internationella arenan. Sveriges långa historia av internationell neutralitetspolitik har präglat den svenska identiteten i årtionden när den sakta men säkert börjar luckras upp under tidigt 90-tal. Den tysta sympati med västblocket växer sig högljuddare med EU-medlemskap och NATO-samarbeten. Detta leder till en konflikt mellan den intern självbilden som neutrala och alliansfria och de politiska besluten om NATO-samarbeten och EU-medlemskap. Denna konflikt av interna och externa rollföreställningar är något som kommer utvecklas längre fram, då den kommer bli än mer relevant i vår analys av NATO-inträde och försvarspolitiken som fördes mellan 2014–2024.

Ur ett alliansteoretiskt perspektiv kan man under tidsperioden se försiktiga tendenser till nya strategier. Sveriges forna "isolutionsstrategi" med starkt fokus på strikt neutralitet blev som tidigare nämnt föremål för förändring under 90-talet. Antagligen kan man anta att den reform av säkerhetspolitiken som ägde rum till stora delar baserades på en helt ny syn på potentiella säkerhetshot mot nationen. Vid kalla krigets slut kan man urskilja två viktiga faktorer; för det första försvann Sovjetunionen som direkt militärt säkerhetshot för en period framöver, och för det andra gick USA med NATO segrande ur den kalla men utdragna konflikten. Utifrån detta förändrades alliansstrategin utefter gynnsamhet. Det går att argumentera för att Sverige under perioden valde en slags defensiv "följartaktik" gentemot NATO på grund av dess "vinst" i "konflikten" med Sovjetunionen. Följartaktiken baseras på tanken om att staten har något att vinna genom att ansluta sig till den vinnande sidan i eller efter en konflikt för att ta del av en potentiell "vinst". Man kan alltså hävda att den svenska övergången till en mindre strikt (men fortfarande intakt) neutralitetspolitik baserades på potentialen till gynnsamhet.

Återigen finns mycket som pekar på att Finlands strategi baseras på andra faktorer. Säkerhetshotet från Sovjet i öster hade förvisso till viss del försvunnit för en period framåt, men det var kanske just detta som avgjorde valet av den nygamla strategin. Troligen gjordes en säkerhetsbedömning med slutsatsen av att en fortsatt neutralitetspolitik var det mest gynnsamma, eftersom denna strategi dels funkat under kalla kriget, men också på grund av faktumet att en landgräns till Ryssland fortfarande fanns. Den finska alliansstrategin kan därför mer analyseras utifrån tanken om ett riskminimerande. Samtidigt som man tydligt ville närma sig väst genom bland annat EU-samarbetet efter 1995, så såg man fortfarande ett visst säkerhetshot från öst. Strategin blev således präglad av en “mångsidig uppvaktning” av båda parter på ett sätt som i viss mån liknade den som rått under tidigare decennier. Fokus var alltså att långsiktigt närma sig väst för en flykt till den vinnande sidan, men med ett ständigt överlevnadstänk om att inte rubba en existerande maktbalans i regionen.

Analysperiod 3: 2014–2024:

Finland har under det senaste decenniet ändrat sin syn på neutralitet och alliansfrihet i samband med de ryska attacker på Krimhalvön och fastlands-Ukraina, år 2014 respektive 2024. Både Finland och Sverige fördjupade sitt arbete och samarbete med EU, NATO och de andra nordiska länderna efter annekteringen av Krim. Förankringen till den västländerna försvarspolitik blev dock ofrånkomlig efter Ryssland invaderade Ukraina i februari 2022. I maj samma år skickade Sverige och Finland gemensamt in sina ansökningar om medlemskap i NATO. Trots att det kan se ut som att Finland och Sverige eniga gått hand i hand in i en gemensam internationell försvarspolitik under det senaste decenniet är detta långt ifrån verkligheten. Det folkliga stödet och det politiska agerandet kring ett NATO-medlemskap har sett olika ut i de två länderna. Efter den ryska invasionen av Ukraina ökade det medborgerliga stödet drastiskt i Finland, till en kraftigt övervägande majoritet. Till skillnad från Finland, så har varken den svenska befolkningen eller politiska partier inte varit lika eniga om ett medlemskap förens man gjort nya bedömningar av säkerhetsläget i maj 2022. Man kan alltså i efterhand se en distinkt skillnad i de olika faktorerna bakom det slutgiltiga medlemskapet i grannländerna.

En intressant aspekt av den geopolitiska närhetsprincipen som vi har kunnat se under vår studies gång är att vikten av den verkar kunna ändras i samband med en förändring av rollodynamik och identitetsuppfattning. Trots att den geografiska närheten till Ryssland är de facto likadan för den finska staten, efter sovjets upplösning, kan vi se att de inte längre påverkas i samma utsträckning av Rysslands försvarspolitiska intressen. Sakta men säkert har Finland arbetat sig från en mer östallierad stat till en starkare inriktning på västerländsk försvarspolitik. Genom att Finlands roll och identitet har förändrats, i samband med EU-medlemskap, NATO-samarbeten och Sovjets upplösning, under 90-talet och 00-talet, så har den geografiska närheten inte längre fått samma inflytande. Här kan vi se hur i takt med att omvärlden förändras, vågar även Finland ta större steg ifrån den ryska försvarspolitiken och förändra sin roll på den internationella arenan. När EU och Ryssland ställs emot varandra, först år 2014 med Rysslands annektering av Krimhalvön, och sedan 2022 när Ryssland angriper Ukraina ställdes Finland inför ett ultimatum. Valet av att stötta EU, Ukraina och dessutom gå med i NATO kan därför motiveras teoretiskt med en förändrad *rollodynamik*.

Därmed är det också oerhört intressant att analysera skillnaderna i det alliansstrategiska tänkandet bakom respektive lands anslutning till alliansen. Det finns tydliga tecken på att både Sveriges och Finlands anslutning till NATO grundade sig i en maktbalanserande tanke i hopp om att stabilisera i Europa. Dock räcker det med att granska ländernas beslut om ansökan för att se de mest intressanta skillnaderna. Det är emellertid tydligt att Finland såg NATO-inträdet som ett sätt att förena sina säkerhetsmål med ett rimligt praktiskt tillvägagångssätt. Den finska geografin innebar ett direkt hot från rysk aggression ur ett strategiskt perspektiv. Således går det att argumentera för att ett finskt medlemskap var en desperat, men medveten, alliansstrategi med fokus på överlevnad som småstat till följd av ett förändrat säkerhetsläge.

Det svenska medlemskapet kan utifrån alliansteori ses som mer av en direkt "maktbalanseringsåtgärd" med en flykt till den svagare sidan för att balansera upp. Man ville troligen inte ur ett strategiskt perspektiv stå som ensam neutralt stat i Östersjöregionen i och med de nya säkerhetshoten. Rysk aggression mot Ukraina sågs inte som ett lika konkret hot som i Finland av främst geografiska och strategiska skäl. Den tveksamma inställning till

NATO-medlemskap som präglade svensk opinion långt fram i processen kan ses som en tydlig indikator på detta säkerhetstänk. Alliansteoretiskt var alltså den svenska strategin främst baserad på ett förebyggande förhållningssätt gentemot nya säkerhetshot. Den desperation för säkerhet som kunde urskiljas i Finland var betydligt mindre i Sverige till följd av detta, och det var förmodligen just det potentiella finska medlemskapet i NATO som var anledningen till en förstärkning av maktbalanseringstänkandet i Sverige. Ensam småstat är sällan stark, och när den forna neutralitetspolitiken inte längre är särskilt gynnsam valde man att bryta upp strategin i förmån för en ny.

5.2 Slutsatser

Efter analysen kan följande slutsatser dras utifrån frågeställningen; *Hur skiljer sig svensk och finsk försvarspolitik och militärt förhållningssätt över tid, och vilka faktorer finns bakom?*

Likt vår formulerade hypotes har Finlands försvarspolitik kraftigt präglats av ryska intressen, och tillskillnad från den svenska försvarspolitikerna inte kunnat vara lika självständig och neutral, på grund av dess geografisk närhet. Samtidigt kan vi se hur den geografiska närheten haft mindre inflytande över finska försvarspolitik efter Sovjets upplösning och framåt.

Trots att Ryssland och Finland fortfarande är grannländer, har den ändrade rollodynamiken och förändrade rollidentiteten inom den internationella arenan gjort att den geografiska närheten haft mindre påverkan på den finska försvarspolitikerna. Detta beror troligtvis på rollodynamiken som skett både i den interna kollektiva dimensionen, och den externa dimensionen präglad av omvärldens rollsyn.

Vidare kan man även dra slutsatsen att Sverige och Finland har brottats med olika rolluppfattningar, både internt och extern, som aktörer inom den internationella arenas rollodynamik. Sverige har kämpat med två perceptioner, en intern självbild som en neutral aktör och ett externt arbete som en aktör inom den internationella arenan som deltar i pakter och allianser. Finland har istället brottats med först en balansgång mellan en östvänlig

försvarspolitik och en neutralitetspolitik, för att senare övergå till en västerländsk försvarspolitik.

Utifrån från alliansteori kan man dra slutsatsen att Sveriges och Finlands alliansstrategier bottnat i liknande förhållningssätt (först neutralitetspolitik och sedermera anslutning till NATO), men att har dessa strategier motiverats av helt olika uppfattningar om direkta och indirekta säkerhetshot från både öst och väst. Den finska strategin har präglats av ett ultimatum säkerhetstänk medans grunden för den svenska strategin snarare varit potentiella fördelar.

6. Avslutning

Sammanfattningsvis har denna uppsats undersökt skillnader i svensk och finsk försvarspolitik mellan 1980–2024. Studien har försökt att bidra till en djupare historisk förståelse i ett samtida mycket aktuellt ämne, och en utfyllnad av en potentiell kunskapslucka inom området.

Studien har analyserat skillnader i försvarspolitik över tid, och således föreslår en vidare forskning inom området med fokus på andra aspekter. Exempelvis en vidare forskning baserad på resursaspekter i en militär kontext. Alternativt en studie med fokus på omvärldens perspektiv på svensk och finsk försvarspolitik över samma tidsperiod bidragit till en djupare förståelse inom ämnet.

Källförteckning:

Arter, D., (2023) *From Finlandisation and post-Finlandisation to the end of Finlandisation? Finland's road to a NATO application*. European Security. Jun2023, Vol. 32 Issue 2, p171-189. 19p. [Elektronisk] Tillgänglig:

<https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip.uid&db=poh&AN=163409762&site=ehost-live>

Hämtdatum: 05-05-2025

Edström, H., & Westberg, J., (2020), *Between the eagle and the bear: Explaining the alignment strategies of the Nordic countries in the 21st century*. Comparative Strategy. 2020. Vol. 39 Issue 2, p191-208. 18p, [Elektronisk] Tillgänglig:

<https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip.uid&db=poh&AN=142247056&site=ehost-live>

Hämtdatum: 05-05-2024

Esaiasson, Peter – Giljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Towns, Ann – Wängnerud, Lena, 2017. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik

Landguiden, (2024a) *Finland – Modern historia*, Utrikespolitiska Institutet [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/finland/modern-historia/>

Hämtdatum: 19-05-2024

Landguiden, (2024b) *Finland – Utrikespolitik och försvar*, Utrikespolitiska Institutet, [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/finland/utrikespolitik-och-forsvar/>

Hämtdatum: 19-05-2024

Michaliski, A., Brommesson, D., & Ekengren A.M., (2024), *Small states and the dilemma of geopolitics: role change in Finland and Sweden*. International Affairs. 2024. Vol. 100 Issue 1, p139-157. 19p. [Elektronisk] Tillgänglig:

<https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=poh&AN=174979733&site=ehost-live>

Hämtdatum: 05-05-2024

MSB, (2024), *Sveriges Natoansökan*, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.msb.se/sv/om-msb/internationella-samarbeten/nato-samarbete/sveriges-vag-in-till-natomedlemskapet/#:~:text=Den%205%20juli%202022%20undertecknade,integrering%20med%20Nato%20f%C3%B6rdjupats%20ytterligare>.

Hämtdatum: 19-05-2024

Regeringen - Försvarsdepartementet, (2023) *Allvarstid - Försvarsberedningens säkerhetspolitiska rapport 2023*, [Elektronisk] Tillgänglig:

<https://www.regeringen.se/contentassets/de808e940116476d8252160c58b78bb7/allvarstids-202319.pdf>

Hämtdatum: 09-05-2024

Regeringen - Utrikesdepartementet, 2000, *Fred och säkerhet*, kapitel 2, [Elektronisk] Tillgänglig:

<https://www.regeringen.se/contentassets/996575b3f6004b8491c2911257c6ed0c/missiv-till-och-med-kapitel-2/>

Hämtdatum: 16-05-2024

Savolainen, A., (2024), *Mechanisms of threat: How Finland and Sweden abandoned non-alignment*. Comparative Strategy. 2024, Vol. 43 Issue 2, p87-103. 17p. [Elektronisk]

Tillgänglig: <https://web.p.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=f493ed98-2f24-4e7b-80dc-68375f3198b9%40redis&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHVpZCZzaXRIPWVob3N0LWxpdmU%3d#AN=176341814&db=poh>

Hämtdatum: 06-05-2024

Walt, S., (2017) *Realism and Security*, International studies, (Publicerad i skrift 2010)
[Elektronisk] Tillgänglig:
<https://oxfordre.com/internationalstudies/display/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-286>

Hämtdatum: 12-05-2024

Westberg, J., (2016), *Säkerhet utan alliansfrihet Svenska alliansstrategiers teori och praktik*, Statsvetenskaplig Tidskrift. 2016, Vol. 118 Issue 4, p411-444. 34p. 2 Charts. [Elektronisk]
Tillgänglig:
<https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=poh&AN=121064986&site=ehost-live>

Hämtdatum: 06-05-2024